

Η σταθεροποίηση της οικονομίας από τον Σημίτη

Στις 26 Ιουλίου του 1985, ενάμιση μήνα σχεδόν μετά τις εκλογές που έδωσαν μια νέα τετραετία στον Ανδρέα Παπανδρέου, οι δημοσιογράφοι που καλύπταμε το ρεπορτάζ του υπουργείου Εθνικής Οικονομίας κληθήκαμε το μεσημέρι στη μεγάλη αίθουσα του βου ορόφου για να παραστήσουμε στην παράδοση του υπουργείου από τον παλαιό τσάρο κ. Γερ. Αρσένη στον νέο, τον κ. Κώστα Σημίτη. Η τελετή ήταν ολιγον φαντασμαγορική, μια και οι εκατέρωθεν ομιλίες ήταν υψηλών τόνων και η συγκινησιακή φόρτιση μεγάλη. Σύντροφε Κώστα, ο ένας, σύντροφε Μάκη ο άλλος, έπλεξαν τον εγκώμιο ο ένας του άλλου. Μόνο που δεν φιλήθηκαν! Ορκοί και διαβεβαιώσεις ότι η οικονομική πολιτική του ΠΑΣΟΚ θα συνεχισθεί αναλλοίωτη και ότι το πρόγραμμα της 3ης του Σεπτέμβρη θα εφαρμοσθεί με συνέπεια, ήταν το βασικό περιεχόμενο των εκατέρωθεν ομιλιών.

Με κατάπληξη παρακολουθούσα το «θέατρο» αυτό, μια και είχα προειδοποιηθεί για τη θύελλα στην οικονομία που θα ενέσκηπτε τις επόμενες ημέρες. Συγκεκριμένα, είχα πληροφορηθεί ότι ο διοικητής της Τραπέζης της Ελλάδος κ. Δημ. Χαλικιάς είχε ανέβει λίγες ημέρες πριν στο Καστρί και είχε ενημερώσει τον Ανδρέα ότι τα συναλλαγματικά αποθέματα της χώρας μόλις έφθαναν για εισαγωγές 20 ημερών! Ακούγοντας, λοιπόν, τις διαβεβαιώσεις των δύο υπουργών άθελά μου θυμήθηκα τους στίχους του Καβάφη στο ποίημά του «Αλεξανδρινοί Βασιλείς», όπου γράφει ότι «ήσαν λόγια αυτά και θεατρικά», που άκουγαν οι Αλεξανδρινοί «μ' όλο που βέβαια ήξευραν τι άξιζαν αυτά, τι κούφια λόγια ήσαν αυτές οι βασιλείες».

Το μήνυμα

Η σκληρή αποκάλυψη του αληθινού μηνύματος που έφερε η αλλαγή στην ηγεσία του υπουργείου Εθνικής Οικονομίας άργησε μιν, αλλά όταν συνετελέσθη στις 15 Οκτωβρίου του 1985 ανέδειξε μια σοσιαλιστική κυβέρνηση που δεν είχε κανένα δισταγμό και ενδοιασμό να εφαρμόσει μια θατσερική πολιτική λιτότητας, την οποία είχε κοπιάσει από το συνταγολόγιο του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Στη διετία 1986 - 87 οι πραγματικοί μισθοί και τα μεροκάματα μειώθηκαν σε διψήφιο ποσοστό, δηλαδή πάνω από το 10%. Ήταν ιστορικά η μεγαλύτερη μείωση αποδοκών, την οποία ούτε η πιο δεξιά κυβέρνηση δεν θα είχε αποτολμήσει. Και όλα αυτά, την επαύριον εκλογών που κερδήθηκαν με κεντρική αφίσα την Αννούλα, ένα πρόσχαρο κοριτσάκι που ζητούσε από τους πολίτες να ψηφίσουν ΠΑΣΟΚ, για ακόμη καλύτερες ημέρες!

Όπως γράφει ο σημερινός διοικητής της Τραπέζης της Ελλάδος κ. Νικ. Γκαργκάνας, που τότε ήταν το δεξί χέρι και ο οικονομολόγος του Σημίτη (μαζί με τον καθηγητή του LSE κ. Γιάννη Σπράο): «Η κυβέρνηση που σχηματίστηκε μετά τις εκλογές του Ιουνίου 1985, για να αντιμετωπίσει τη ραγδαία επιδείνωση του ισοζυγίου εξωτερικών συναλλαγών, αποφάσισε να δώσει νέα κατεύθυνση στην οικονομική πολιτική της και να την προσανατολίσει προς την μακροοικονομική

ΑΦΗΓΗΣΕΙΣ

ΤΟΥ
ΝΙΚΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

σταθεροποίηση. Έδωσε άμεση προτεραιότητα στην αποκατάσταση της ισορροπίας του ισοζυγίου πληρωμών και στη δημιουργία προϋποθέσεων για γενικότερες προσαρμογές της οικονομίας μεσοπρόθεσμα. Προς τον σκοπό αυτόν, έθεσε σε εφαρμογή μια δέσμη σταθεροποιητικών μέτρων, τον Οκτώβριο του 1985.

Η δέσμη αυτή περιελάμβανε κυρίως τα εξής μέτρα: υποτίμηση της δραχμής κατά 15%, προκαταβολές ίσες με συγκεκριμένο ποσοστό της αξίας ορισμένων κατηγοριών - εισαγωγών, τροποποίηση του συστήματος της ΑΤΑ ώστε η αναπροσαρμογή των μισθών να γίνεται με βάση τον προβλεπόμενο και όχι τον καταγεγραμμένο πληθωρισμό (μετά την αφαίρεση της επίπτωσης του εισαγόμενου πληθωρισμού), μείωση των δανειακών αναγκών του δημόσιου τομέα κατά 4 εκατοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ τόσο το 1986 όσο και το 1987 και εφαρμογή πιο αυστηρής νομισματικής πολιτικής, με στόχο την επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης των εγχώριων πιστώσεων και τη βαθμιαία διαμόρφωση θετικών πραγματικών επιτοκίων για όλες τις κατηγορίες δανείων».

Η εξαγγελία και η εφαρμογή αυτού του αυστηρού προγράμματος, όπως ήταν φυσικό, προκάλεσαν θύελλα αντιδράσεων, πολιτικών και κοινωνικών. Οι απεργίες και οι διαδηλώσεις ήταν μεγάλες, ενώ το ΠΑΣΟΚ κλυδωνίστηκε. Παρά τα διοικητικά μέτρα που πήρε η ηγεσία του κόμματος κατά των διαμαρτυρομένων στελεχών του (εβδομήντα συνδικαλιστές διεγράφησαν από μέλη του κόμματος και η ΓΣΕΕ διεσπάσθη) η αναταραχή ήταν παρατεταμένη. Ο Αρσένης, με συνέντευξη του στην Ένωση Ξένων Ανταποκριτών στις 14-3-86, κατήγγειλε για ιδεολογική μεταστροφή την κυβέρνηση, τονίζοντας ότι εφαρμόζει ένα συντηρητικό μοντέλο που στηρίζεται στην εξαθλίωση των λαϊκών στρωμάτων.

Η αξιωματική αντιπολίτευση, δηλαδή η Νέα Δημοκρατία, υπό την ηγεσία του κ. Κώστα Μπυσσουλάνη, κατήγγειλε σε υψηλούς τόνους και με λαϊκίστικο χρώμα τα αντιλαϊκά μέτρα της κυβέρνησης και οργάνωσε, όπου την έπαιρνε, το κίνημα διαμαρτυρίας. Ο υπογράφων, από των σπλών της «Καθημερινής» με ενυπόγραφα άρθρα υποστήριζε το αναπόφευκτο και την αναγκαιότητα της πολιτικής σταθεροποίησης του Σημίτη, προκαλώντας έτσι την μίνια του κ. προέδρου της Ν.Δ., ο οποίος τηλεφώνουσε διαμαρτυρούμενος στην Ελένη Βλάχου και της έλεγε: «Ο Νίκος μου βάζει μίνες!» Πρέπει να πω ότι ο κ. Κ. Σημίτης που εκτίμησε την αρθρογραφία μου με ευχαρίστησε και είχα από τότε και όλη τη διετία ('86 - '87) που έμεινε στο υπουργείο Εθνικής Οικονομίας μια σταθερή και ειλικρινή ενημέρωση για τις οικονομικές εξελίξεις.

Ενα ερώτημα που είχα από τότε και στο οποίο δεν έχω να δώσω μια πλήρως τεκμηριωμένη α-

πάντηση ακόμη και σήμερα είναι το γιατί ο Ανδρέας επέλεξε για υπουργό Εθνικής Οικονομίας, προκειμένου να εφαρμοσθεί αυτό το σκληρό πρόγραμμα, τον Κώστα Σημίτη. Γιατί π.χ. δεν ανέθεσε αυτή την αποστολή στον Αρσένη, ο οποίος κυριολεκτικά τον ικέτευε από τις αρχές του 1984 για μια νέα δέσμη σταθεροποιητικών μέτρων; Ή ακόμη γιατί δεν προτίμησε ένα υψηλόβαθμο κομματικό στέλεχος, όπως ο Γιώργος Γεννηματάς, που θα κινητοποιούσε υπέρ της πολιτικής του τον κομματικό μηχανισμό; Η αντίρρηση ότι ο Γεννηματάς δεν γνώριζε οικονομικά δεν ευσταθεί, πρώτον γιατί είχε δουλέψει χρόνια στο τμήμα Μελετών της ΑΤΕ και δεύτερον γιατί ούτε ο Σημίτης ήξερε και γι' αυτό το τεχνοκρατικό σκέλος της πολιτικής της σταθεροποίησης το δούλεψαν αριστοτεχνικά οι οικονομολόγοι που διάλεξε με πρώτους τους κ. Νικ. Γκαργκάνη και Γ. Σπράο.

Η συνέντευξη

Το καλοκαίρι του 1995, ο Σημίτης ήταν υπουργός Εμπορίου και Βιομηχανίας και μου ζήτησε να του πάρω συνέντευξη, στην οποία εξέθεσε όλο το έργο που είχε επιτελέσει. Την πήρα, τη δημοσίευσα και την επομένη ο κ. Γιάννος Παπαντωνίου που ήταν τότε υπουργός Εθνικής Οικονομίας μου είπε: «Ο πρόεδρος με ερώτησε τι έπαθες και πήρες συνέντευξη από τον Σημίτη;». Όταν έπειτα από λίγες ημέρες είδα στο Μαξίμου τον πρωθυπουργό με αιφνιδίασε ρωτώντας: «Ξέρεις καλά τον Κώστα;»; «Πώς δεν τον ξέρω κ. πρόεδρε; Δύο ολόκληρα χρόνια τον έζησα να εφαρμόζει με συνέπεια ένα δύσκολο πρόγραμμα που το πίστεψα και το υποστήριξα από των σπλών αντιπολιτευόμενης εφημερίδας», του απάντησα. Και τότε ο Ανδρέας σε αυστηρό τόνο μου είπε: «Το πρόγραμμα το έκανα εγώ. Μόνο εγώ παίρνω αποφάσεις». Και όντως ο Παπανδρέου είχε βγει στην τηλεόραση το βράδυ της 15ης Οκτωβρίου για να στηρίξει το πρόγραμμά του, ενώ αποκλειστικά του. Αναμφισβήτητα, άλλωστε, η πολιτική απόφαση να προχωρήσει η κυβέρνησή του από μια κενισιανή πολιτική ενίσχυσης των εισοδημάτων σε μια θατσερική πολιτική λιτότητας, κάνοντας στροφή 180 μοιρών, ήταν αποκλειστικά δική του. Αλλά το συγκεκριμένο πρόγραμμα σταθεροποίησης, από τη σύνταξη μέχρι την εφαρμογή του, έχω ίδια αντίληψη ότι ήταν αποκλειστικά έργο του Σημίτη και των οικονομολόγων συνεργατών του, με πρώτο τον κ. Νικ. Γκαργκάνη.

Από την άλλη πλευρά, ως χαρακτήρες, νοοτροπία και συμπεριφορά, Παπανδρέου και Σημίτης ήταν οι δύο αντίθετοι πόλοι. Ανοικτός και γενναϊόδωρος σε αισθήματα ο ένας, εσωστρεφής και μίζερος ο άλλος. Τολμηρός και έτοιμος για ανατροπές ο ένας, μετρημένος και συμβιβαστής ο άλλος. Παρ' ότι όμως ο Παπανδρέου «δεν πήγαινε» τον Σημίτη και ήταν έκδηλη η αμοι-

βαία αντιπάθεια, ακριβώς επειδή ο Ανδρέας ήταν μεγάλος ηγέτης και δεν άφηνε τα προσωπικά του αισθήματα να επηρεάζουν τις πολιτικές του επιλογές, χρησιμοποίησε σε όλες σχεδόν τις κυβερνήσεις του τον Κώστα Σημίτη εκτιμώντας τα βασικά του προτερήματα που ήταν η μεθοδικότητα και η εργατικότητα. Και επειδή ακόμη ο Ανδρέας πίστευε στη σημειολογία, διάλεξε για εφαρμογή του σταθεροποιητικού του Σημίτη για τον πρόσθετο λόγο ότι μόνο ένας συντηρητικός πολιτικός που δεν έκρυβε την αλλεργία του για τους πασόκους, μόνο ένας πολιτικός που συντηρούσε καλές σχέσεις με Ευρωπαίους πολιτικούς, μπορούσε να αντέξει και να φέρει εις πέρας αυτή τη δύσκο-

λη και βίαιη προσαρμογή της οικονομίας σε καθεστώς σταθεροποίησης. Και ο Ανδρέας δικαιώθηκε στην επιλογή του, αφού πράγματι ο Σημίτης με προτεσταντική ηθική, αλλά και αδιαλλαξία εφαρμόσε τη σταθεροποιητική πολιτική του και η ΕΟΚ τον στήριξε αμέσως παραχωρώντας μας ένα δάνειο 1,75 δισ. ecu που κορηγήθηκε τμηματικά στη διάρκεια της διετίας. Με την υπουργοποίηση Σημίτη, ο Ανδρέας σηματοδότησε τρία χρόνια μετά την αντίστοιχη μεταστροφή του Μιτεράν στη Γαλλία την εγκατάλειψη των σοσιαλιστικών πειραματισμών.

As μιν ξεχνάμε άλλωστε ότι τον Οκτώβριο του 1981 ο Ανδρέας έκανε υπουργό Γεωργίας τον Σημίτη (που επί τέσσερα χρόνια προσπαθούσε να ισορροπήσει μεταξύ των αξιώσεων, για μεγαλύτερες κοινοτικές επιδοτήσεις των Αχαιών, των Ηλείων και των Κορινθίων, μη λαμβάνοντας κανένα μέτρο για αναδιάρθρωση καλλιεργειών κ.λπ.), παρ' ότι δεν ήταν βουλευτής, ακριβώς για τον ίδιο λόγο, για την καλή γνώμη δηλαδή που είχαν γι' αυτόν οι Βρυξέλλες. Ίσως γιατί θυμούνταν οι Ευρωπαίοι ότι το ΠΑΣΟΚ διέγραψε τον Σημίτη στα τέλη της δεκαετίας του '70, φορτώνοντάς του την ευθύνη για την κυκλοφορία της γιγαντοαφίσας που έγραφε «Οχι στην Ευρώπη των μονοπωλίων. Ναι στην Ευρώπη των λαών».

Η θητεία Σημίτη στο υπουργείο Εθνικής Οικονομίας έληξε άδοξα, 2 χρόνια και 4 μήνες αργότερα, στις 25 Νοεμβρίου 1987. Τη σημαδιακή αυτή ημέρα οι δημοσιογράφοι περιμέναμε στη μεγάλη αίθουσα του υπουργού να μας ανακοινώσει την εισοδηματική πολιτική για το 1988. Ο Σημίτης με τη σειρά του περίμενε στο γραφείο του το σκέι από τον Ανδρέα στον οποίο είχε στείλει το σχέδιό του. Πήρε την έγκριση αργά το μεσημέρι και αμέσως ήλθε στην αίθουσα και μας ανακοίνωσε ότι η εισοδηματική πολιτική θα είναι πιο άνετη μεν σε σχέση με τα δύο προηγούμενα χρόνια αλλά πάντως θα παραμείνει σφικτή με αυξήσεις που δεν θα υπερβαίνουν την παραγωγικότητα. Πήγα θυμάμαι αργά στην εφημερίδα για να γράψω το ρεπορτάζ όταν μου τηλεφώνουν συνάδελφοι από τη Βουλή

και μου λένε ότι ο Παπανδρέου ζήτησε αιφνιδιαστικά τον λόγο και ανήγγειλε ότι η εισοδηματική πολιτική του 1988 θα περιλαμβάνει και την καταβολή της ετεροχρονισμένης ΑΤΑ, γεγονός που σήμαινε ότι ο πρωθυπουργός υποσχόταν αυξήσεις μεγαλύτερες αυτών που είχε ανακινώσει το μεσημέρι ο Σημίτης.

Η παραίτηση

Στην ουσία, δηλαδή, ο Ανδρέας «άδειασε» απροσχημάτιστα τον υπουργό του, ο οποίος κάτσο παρακολούθησε την παρέμβαση του πρωθυπουργού στη Βουλή και έτρεξε να τον προλάβει για μία κατ' ιδίαν εξήγηση. Δεν τον επέτυχε όμως, έπεσε πάνω στον Κουτσόγιωργα από τον οποίο ζήτησε εξηγήσεις αλλά ο Μένιος του είπε «μια στιγμή να πάω στην τουαλέτα» και εξαφανίσθη! Ο Σημίτης γύρισε σπίτι του και την επομένη έστειλε στο Μαξίμου την επιστολή παραιτήσεώς του. Όπως έμαθα, η παρέμβαση Παπανδρέου έγινε όταν ο Κουτσόγιωργας τον πληροφορήθηκε ότι την επομένη οι εφημερίδες, όχι μόνον οι προσκείμενες στην αντιπολίτευση αλλά και αυτές που στήριζαν την κυβέρνηση, θα κυκλοφορούσαν με πικραϊούς τίτλους καταγγέλλοντας ότι η πολιτική της λιτότητας συνεχίζεται. Λίγα χρόνια αργότερα, ο κ. Άκης Τσοχατζόπουλος μου εξηγήσε ότι η αιφνίδια αλλαγή της εισοδηματικής πολιτικής έγινε γιατί ήδη ο Ανδρέας μαζί με τον ίδιο αλλά και τους Κουτσόγιωργα, Λιβάνη και Γεννηματά είχαν συμφωνήσει να πάνε σε πρόωρες εκλογές μέσα στο 1988. Σχέδιο που ανετράπη όταν αρρώστησε βαριά ο Ανδρέας.

Πάντως, παρακολούθησα τότε και έγραψα ότι ο Σημίτης έφυγε από το ΥΠΕΘΟ με αξιοπρέπεια και περηφάνια, πεπεισμένος ότι με το σταθεροποιητικό του πρόγραμμα επέτυχε να αποτρέψει τη συναλλαγματική κατάρρευση της οικονομίας. Και πρέπει να προσθέσω ότι την ίδια γνώμη είχαν τότε και όλοι οι εκέφρονες πολίτες της χώρας. Και είχε και την «ευφύια» να μη δεχθεί το υπουργείο Παιδείας που του προσέφερε την επαύριο ο Παπανδρέου.

Στα επόμενα χρόνια, το κακό επανελήφθη και ο Παπανδρέου για δεύτερη φορά άδειασε τον Σημίτη, εξαναγκάζοντάς τον σε παραίτηση. Ήταν στις 11 Σεπτεμβρίου του 1995. Ο Σημίτης, ως υπουργός Εμπορίου και Βιομηχανίας τότε, είχε παγιδευθεί σε ένα τέλμα απραξίας και αντιμετώπιζε την τελευταία περίοδο πρόβλημα με τα ναυπηγεία Ελευσίνος που δεν μπορούσε να τα πουλήσει σε ιδιώτες. Επίσης κατηγορείτο ότι είχε μηδενική απορρόφηση κονδυλίων στους τομείς της βιομηχανίας και της έρευνας και τεχνολογίας. Στην παραδοσιακή λοιπόν συνέντευξη που δινόταν μετά τα εγκαίνια της ΔΕΘ, στη Ρέμβη, ο Ανδρέας ερωτάται από δημοσιογράφους αν είναι ικανοποιημένος από τους χειρισμούς του Σημίτη και απαντά ξερά: «Καθόλου». Ο Σημίτης αναγκάζεται την επομένη να υποβάλει την παραίτησή του, την οποία σημειωτέον είχα αναφέρει ως επικείμενη στο φύλλο της «Καθημερινής» που κυκλοφόρησε την ίδια μέρα, δηλαδή την Κυριακή 11 Σεπτεμβρίου!